

Лифар Вадим Вадимович
аспірант кафедри фінансового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

У роботі розглянуто правові засади регулювання віртуальних активів в Україні та ЄС. Особливу увагу приділено визначенню понять та видів віртуального активу та криптоактиву, Зроблено висновок про особливості, на які потрібно звернути увагу законодавцю при подальшій регуляції даних відносин. Правове регулювання віртуальних активів в Україні повинно бути здібним сприймати здобутки європейських колег та орієнтуватися на гнучкість.

Ключові слова: віртуальні активи, криптоактиви, МіСА.

Віртуальні активи стрімко набули популярності і вже навряд зменшать свої оберти. Люди дедалі частіше порівнюють їх з грошима та віддають їм перевагу банківським переказам. Необхідність цілеспрямованого впровадження віртуальних активів в правове поле також вже давно зрозуміло як для законодавців різних країн, так і для наукової спільноти. Вкрай важливим є запровадження в Україні ефективного правового поля для віртуальних активів, яке дозволило б бізнесу та громадянам здійснювати операції з ними в регульованому середовищі, мати безперешкодний доступ до банківської системи, декларувати доходи та сплачувати з них податки.

В Україні спроби надання хоч-якогось правового статусу віртуальним активам розпочалися у 2014 році з листом-роз'ясненням від НБУ[1], де віртуальні активи прирівнювалися до грошового сурогату, тобто не мали статусу платіжного засобу. Втім така категорична позиція НБУ згодом змінилася і логічним кінцем повинен був стати ЗУ «Про віртуальні активи» 2022 року[2].

Даний закон містить новий понятійний апарат. Зокрема, надано поняття віртуального активу – «нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав».

Також визначено такі поняття як: гаманець віртуального активу, ключ віртуального активу, оборот віртуальних активів, постачальники послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів, публічна пропозиція віртуальних активів, ринок віртуальних активів, система забезпечення обороту віртуальних активів, істотна участь.

Новелою у свій час став поділ віртуального активу на забезпечений та незабезпечений. За логікою законодавця, регулятором забезпеченого активу повинен був стати Національний Банк, а незабезпеченого – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Наразі така класифікація є дещо застарілою.

Законодавець також мав намір поліпшити державне регулювання обороту віртуальних активів за допомогою визначення загальних принципів та списку публічної інформації, що повинна була б включатися до пропозиції віртуального активу. Серед них: найменування особи, яка здійснює публічну пропозицію; адреса веб-сайту особи, яка здійснює публічну пропозицію; загальну інформацію про віртуальні активи, що пропонуються до продажу, та опис прав, які посвідчують ці віртуальні активи (за наявності); умови придбання віртуальних активів; умови відчуження віртуальних активів; умови вилучення віртуальних активів з обороту, якщо таке вилучення з обороту є можливим; інформація про можливі ризики, пов'язані з придбанням віртуальних активів. Уся вище викладена інформація повинна була б розміщуватися на веб-сайті особи, що здійснює публічну пропозицію.

Кроком вперед повинно було стати визначення державного регулювання обороту віртуального активу та визначення завдань та повноважень регулятора, тобто Національного банку та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Проте остаточно прийнятим закон не був. Існують різні точки зору чому, зокрема, через недоцільність створення нового органу для регулювання таких відносин [3], чи як вказує Є. О. Алісов в Законі України «Про віртуальні активи» мало місце перекручення понять задля умисної спроби обходу заборони встановленій у ЗУ «Про Національний Банк України» щодо випуску та використання грошових одиниць, відмінних від гривні [4]. Крім того, віртуальні активи не були б визнані платіжним засобом, й відповідно не могли б виконувати оборотну функцію. Як видно з вище вказаного, ЗУ «Про віртуальні активи» складно вважати пристосованим до сьогодення, має місце допрацювання цього нормативного акту, зокрема, з огляду на окремі акти європейського співтовариства.

Найбільш важливими наразі є дві директиви, спрямовані на регулювання ринку криптоактивів і забезпечення цифрової стійкості. Вони є частиною Стратегії цифрових фінансів і включають Положення про ринки криптовалютних активів (MiCA) та Закон про цифрову операційну стійкість (DORA) [5].

Директива MiCA має чотири інноваційні цілі, на які потрібно звернути увагу українському законодавцю: забезпечити правову визначеність для

криптоактивів, які не підпадають під чинне законодавство ЄС щодо фінансових послуг; встановити єдині стандарти для постачальників послуг з обігу віртуальних активів та емітентів криптовалют на рівні ЄС; створити національні рамки для криптоактивів, які не охоплюються чинним законодавством ЄС; а також впровадити детальні правила для так званих стейблкоїнів, зокрема електронних грошей, а також пропонує таке визначення криптоактиву - «цифрове представлення вартості або прав, які можуть передаватися і зберігатися в електронному вигляді з використанням технології розподіленого реєстру або аналогічної технології»[6].

МіСА охоплює три основні підкатегорії криптоактивів: 1) унітарні токени, які випускаються з нефінансовою метою для доступу до програм, послуг або ресурсів, що доступні в мережах DLT; 2) “токени, пов’язані з активами,” які спрямовані на підтримання стабільної вартості для збереження купівельної спроможності та використовуються як платіжний засіб для придбання товарів і послуг або зберігання вартості; 3) “токени електронних грошей” — криптоактиви зі стабільною вартістю, що еквівалентні фіатним валютам і повинні функціонувати подібно до електронних грошей [7]. Українському законодавцю слід перейняти досвід закордонних колег у вимірі класифікації віртуальних активів.

МіСА також передбачає виключення для окремих криптоактивів, зокрема тих, які відповідають критеріям фінансових інструментів згідно з MiFID II . Такі активи регулюються чинним законодавством про фінансові послуги і не входять до сфери застосування МіСА.

Стаття 5 МіСА визначає вимоги до змісту white paper, який має бути датований і містити детальну інформацію про емітента та ключових учасників проєкту. У документі має бути вказана категорія криптоактивів, запропонованих для публічного розміщення або допуску до торгів, цілі випуску, а також детальні характеристики пропозиції, зокрема кількість активів, початкова ціна, умови підписки та пов’язані з ними права й обов’язки. Також у white paper необхідно врахувати ризики, що стосуються емітента, криптоактивів та реалізації проєкту.

Документ повинен чітко зазначати, що емітент несе повну відповідальність за його зміст, що він не потребує затвердження компетентними органами, та утримуватися від прогнозів щодо майбутньої вартості активів. Інвесторів мають попереджати про можливу девальвацію активів, обмеження щодо їх передачі та ризик неліквідності, особливо у випадку з утилітарними токенами.

Окремий напрям на який також потрібно звернути увагу це пропозиції щодо так званої розподіленої книги (DLT). Це цифрова система, що дозволяє користувачам фіксувати транзакції. На відміну від традиційних баз даних, які зберігають інформацію в одному центральному місці, DLT зберігає записані дані

одночасно в декількох місцях. Доцільним може стати запозичення такого терміну для більшої визначеності.

В цілому законодавство у сфері криптоактивів має бути гнучким та спроможним приймати різні інновації та нові технології, проте достатньо визначеним для ведення законних операцій з такими активами. Також доволі важливим є боротьба з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Важливо щоб українське законодавство не тільки не заперечувало норми FATF, але й доповнювало їх.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щодо віднесення операцій з «віртуальною валютою/криптовалютою «Bitcoin» до операцій з торгівлі іноземною валютою» (2014). Лист Національного Банку України № 29-208/72889 від 08.12.2014.

2. Про віртуальні активи : Закон України 17.02.2022 № 2074-IX. Голос України. 2022. 16 березня. (№ 57).

3. Федоренко Т.В. Правове регулювання віртуальних активів в Україні: перспективи розвитку. Modern scientific journal (Сучасний науковий журнал).2024. No3(1). С. 47-53

4. Е.О. Алісов Електронні гроші, криптовалюти та платіжні системи: деякі тенденції правового регулювання в умовах цифровізації публічних фінансів. Journal «ScienceRise:JuridicalScience». 2023. No3(25). С. 35-40

5. Markets in crypto-assets (MiCA). European Parliament. 2022. URL:[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2022\)7392_21](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)7392_21)

6. Нові пропозиції щодо регулювання ринку криптоактивів у Європі та шляхи імплементації їх в Україні. Дмитренко Т.Л., Волкова В.М., Гавриленко С.В., Пархоменко Ю.В. Наукові праці НДФІ. 2023. №1 С. 30-42.

DOI: <https://doi.org/10.33763/npndfi2023.01.030>.